

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN TARIM SİGORTASI (TARSİM)*

Abdurrahim GÜLER

Uludağ Üniversitesi Temel İslam Bilimleri, Doktora Öğrencisi,
e-posta: abdurrahimguler.1989@gmail.com
Orcid: 0000-0002-1677-4348

Geliş Tarihi/Received:

20.09.2019

Kabul Tarihi/Accepted:

09.11.2019

e-Yayım/e-Printed:

31.12.2019

ÖZ

Prim karşılığında; insana bir zarar dokunduğunda zararın maddi yönünü karşılayan bir sistem olan sigorta, zamanla yayılıp çeşitlenmiştir. Yayıldığı alanlardan bir tanesi de afet ve felaketlere karşı savunmasız olan tarımcılık alanıdır. Bir muamelenin faydalı ve meşru görülebilmesi için İslam hukuk ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Bu araştırmamızda tarım sigortası, bütün yönleriyle İslam hukuku açısından incelenmektedir. Özellikle araştırmamızın kapsamı, Türkiye'deki Tarım Sigortaları Havuzu Tarsim ile sınırlandırılmıştır. Tarsim'in ülkemizdeki tek devlet destekli tarım sigortası olması, tarımın insanlar için önemi ve tarımda güvenin gerekliliği, konunun önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle genel olarak tarım sigortasının, özelde ise Tarsim'in, İslam hukuk ilkeleriyle uygunluğu açısından araştırılması amaçlanmıştır. Yapılan incelemede İslam hukukçularının çoğunluğunun, tarım sigortasının meşru olabilmesi için yardımlaşma amacıyla ve İslam hukuk ilkelerine uygun olarak yapılması gerektiği görüşünde oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Türkiye'deki Tarım Sigortaları Havuzu Tarsim'in devlet destekli ve yardımlaşma amaçlı olmasından dolayı caiz olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İslam Hukuku, Sigorta, Tarım Sigortası, Tarsim, Tehlike, Güvence

Agricultural Insurance In Terms Of Islamic Law (TARSİM)

ABSTRACT

In return for premium; Insurance is a system that meets the material aspect of harm when a person touches the damage. One of the areas it spreads is the area of agriculture which is vulnerable to disasters and disasters. However, in order for a treatment to be seen as beneficial and legitimate, it must comply with the principles of Islamic law. In this research, agricultural insurance is examined in terms of Islamic law in all aspects. In particular, the scope of our research, Agricultural Insurance Pool in Turkey is limited to Tarsim. The fact that Tarsim is the only state supported agricultural insurance in our country, the importance of agriculture for the people and the necessity of trust in agriculture reveal the importance of the issue. For this reason, it is aimed to investigate the agricultural insurance in general and Tarsim in particular in terms of compliance with Islamic law principles. In the examination, it is seen that the majority of Islamic jurists believe that agricultural insurance should be made in accordance with Islamic law principles in order to be legitimate. Therefore Agricultural Insurance in Turkey is understood that it is permissible due to government support and assistance for TARSİM Pool.

Keywords: Islamic Law, Insurance, Agricultural Insurance, Tarsim, Risk, Assurance

GİRİŞ

İnsan, toplum denilen sosyal bir çevre içerisinde yaşar. Zamanla bu çevrede gelişir, büyür ve bir gün her canlı varlık gibi yaşamı sona erer. Bireysel olarak insan geçicidir; fakat toplumlar sürekli. Bu bakımdan insanın sosyal bir varlık olduğu ve toplumdan ayrı tek başına bir hayat yaşayamayacağı bir gerçektir. Asırlar boyunca insanlar hayatlarında, çeşitli risk ve tehlikelerle karşı karşıya kalmışlardır. Bu tehlikeler, maddî ya da manevî kayıp ve zararlara sebep olmuştur. İnsanlar zamanla bu risk ve

* Bu çalışma 15/06/2016 tarihinde tamamladığım "İslam Hukuku Açısından Tarım Sigortası" başlıklı yüksek lisans tezime esas alınarak hazırlanmıştır.

tehlikelere karşı korunma ve zararlarını telafi etme mekanizmaları oluşturmaya başlamışlardır. Bu mekanizmalardan biri de hiç şüphesiz sigorta kurumu olmuştur. Görüldüğü üzere insanın sosyal ve ekonomik sahası, devamlı olarak tehlikelerle karşı karşıyadır. Doğal olarak insan bu tehlikelere karşı kendini korumak ister. Bu korumada iki şekilde gerçekleşebilir. Ya tehlikeleri önleyerek, ya da ortaya çıkan zararı telafi etmekle koruma gerçekleşebilir. Tabiat ve ona bağlı tüm varlıklar, devamlı olarak hareket halinde olduğundan çoğu kez bu tehlikeleri tamamen veya kısmen önlemek mümkün olmamaktadır. Tehlikeleri önlemek ancak çok sınırlı hallerde gerçekleşmektedir. Bu yüzden tehlikeleri önlemek veya en az yıkıcı hale getirmek için tedbir almak gerekmektedir.

İnsanlığın bu tehlikelere karşı aldığı tedbirler tarih boyunca farklılık göstermiştir. Ancak sanayi devriminden önceki toplumların unsurları ve kültürleri birbirine benzemektedir. Tarım devri olarak isimlendirdiğimiz bu devirler, akrabalık bağlarının daha sağlam olduğu, şehirleşmenin az olduğu ve insanların birbirlerini daha iyi tanıdıkları devirlerdir. Bu yüzden bu devirlerde insanlar, kendilerini akrabalık, meslektaşlık gibi dayanışmalarla tehlikelere karşı korumaya çalışıyorlardı. Lakin sanayi devriminden itibaren şehirleşmenin ve teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte, bu bağlar zayıflamaya ve dayanışmalar azalmaya başladı. Ve bunun sonucunda insanlar kendilerini tehlikelerden korumak için farklı yollar aramaya ve farklı kurumlar meydana getirmeye başladı.

Zaman geçtikçe artan bu tehlikelere karşı, zararları telafi etme durumu ortaya çıkmıştır. Tehlikelere karşı teminat sağlama sorunu karşısında kişiler ve müesseseler özel menfaatlerini korumak amacıyla, kendi gayret ve davranışlarıyla kendilerine teminat sağlayıcı bir takım teknikler geliştirmişlerdir. Bireysel çabaların çoğu kez yetersiz kalması, insanları başka tedbirler almaya yöneltmiştir. İşte sigorta kurumu bu tedbirlerin sonucunda ortaya çıkmıştır ve sigorta, kısa zamanda hayatın bütün alanlarına yayılmıştır. İlk önce Avrupa'da deniz sigortalarıyla başlayan bu süreç, sonraları daha da çeşitlenip, bütün ülkelere yayılmıştır. Ancak Müslüman toplumlarda sigorta, batıdan gelmesi ve İslam hukuku kaynaklarında açıkça zikredilmeyişi gibi sebepler nedeniyle şüphe ile karşılanmıştır. Buna rağmen sigorta hızla yayılmaya, artık neredeyse sosyal ve ticaret hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Her alanda etkili olmaya başlayan sigorta, risk ve tehlikelerin çok daha fazla olduğu tarım alanını da kapsamıştır. Zira tarım sektörü doğal afet ve felaketlere açık durumda bulunmaktadır.

Tarımda sigortaya olan ihtiyaç, diğer alanlardaki sigorta ihtiyacından çok daha fazladır. Tarımla geçimini sağlayan insanların bir anda ürünlerini kaybetmesi, hem kendisi için hem de ülke ekonomisi için büyük felaketlere sebep olabilmektedir. Bu sebeple, insanların yaşaması için gerekli olan gıdayı sağlayan tarım sektörü ve tarım sektörünün korunması çok büyük önem arz etmektedir.¹

İslam hukukunun ilke ve kuralları ile bağdaştırılamaması sebebiyle, İslam hukukçuları ilk başta sigorta karşısında olumsuz bir tavır takınmışlardır. Ancak bazı İslam hukukçuları zamanla yaygınlaşması ve ihtiyaç bulunması gibi gerekçelerle, ayrıca meşruluğunu ortaya koyan başka deliller de bularak başlangıçta belli türleri ile de olsa sigortayı savunmaya başlamışlardır. Bu konuda tartışmalar ve araştırmalar da devam etmiştir.

Biz bu çalışmamızda çeşitlenerek sosyal ve ticari hayatın büyük bir bölümünü kapsayan sigorta kurumunun tarım sigortası hakkında İslam Hukukunun yaklaşımının ne olabileceğini; konu ile ilgili tartışmaları, ileri sürülen düşünce ve kanaatler ışığında ortaya çıkarmaya çalışacağız. Zira tarım alanındaki zorluklar, afetler ve çiftçilerin sıkıntılarına bakıldığında, konunun önemi daha da artmaktadır. Biz de genelde sigorta özelde ise tarım sigortası ile alakalı bilgileri araştırmaya, bu konudaki İslam hukukçularının görüşlerini ve bunların dayandığı delilleri bir araya getirmeye gayret gösterdik.

İslam dini her zaman insanı ve yaşamını korumayı hedeflemiştir. Ancak yapılan bütün iş ve eylemlerin İslam hukukuna uygun olması gerekmektedir. Aksi takdirde İslam hukuk ilkelerine aykırı olan uygulamalar, insana hem dünya hayatında hem de ahiret hayatında mutsuzluk getirecektir. Bütün bu bilgiler ışığında, tarım sigortasının İslam hukuk ilkeleri açısından incelenmesinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede tarım sigortasının çeşitleri ve İslam hukuku açısından hükmü incelenmeye değer bir konudur. Ayrıca temel kaynaklara başvurarak bu konunun açığa çıkarılmasının “*Temel İslam Bilimleri, İslam Hukuku ve Sigorta Hukuku*” açısından ayrı bir değeri vardır. Bundan dolayı bu konunun incelenip araştırılması amaçlanmıştır.

1.SİGORTANIN TANIMI, KAVRAMI VE AKDİNİN ÖZELLİKLERİ

Sigorta, İtalyanca bir kelime olup “sicurta” kelimesinden alınmıştır. Sigortanın İngilizce karşılığı “security” veya “insurance”; Almanca “versicherung”, Fransızca'da ise “assurance” dır. Bu kelimeler hukukî literatürde “emniyet ve güvenlik” anlamına gelen sigorta kelimesinin karşılığıdır. Bu kelime, Arapça'da ilk olarak İbn Abidin (ö.1252/1836) tarafından “sevkerâ” veya “sükirtâ”² şeklinde kullanılmış, Türkçe'mize ise “sigorta” olarak geçmiştir. Ancak günümüzde Arapça'da sigortayı ifade etmek için

¹ Ali Kaya, *Güncel Fıkıh Konular*, (Bursa: Emin Yayınları, 2013), 184; Necip Bilge, *Hukuk Başlangıcı*, 25. baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2008), 25; Haydar Arseven, *Sigorta Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınları, 1991), 4; Hadi Sağlam, *İslam Hukuku Açısından Hayat Sigortası*, (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2001), 31-32.

² M. Ahmet Zerka, *Nizâmü't-te'min hakikatühü ve-er-ra'yüş-şer'iyyi fihî*, (Beyrut: 1984- 1404h.), 21.

“te’*mîn*” kelimesi kullanılmaktadır. Ayrıca İbn Abidin sigortaya, kendi yaşadığı zamanın şartları ile birlikte değerlendirdiğinden sigorta hakkında bazı olumsuz görüşleri beyan etmiştir.³

Sigorta kavramı, muhtelif hukuk branşlarında farklı şekillerde tarif edilmiştir. Bu yüzden sigortayı tek bir tanım ve tarif ile sınırlamak doğru gözükmemektedir. Terim olarak *sigorta*; istatistikî temellere dayalı sözleşmeleri inşa eden bir kurum aracılığı ile dayanışmayı amaç edinen bir sistemdir.⁴ Diğer deyişle, “aynı riskle karşı karşıya bulunan çok sayıda kişinin, bireysel olarak belirsiz olan riziko olasılığını belirgin duruma getirmek ve bu olasılığın gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararları birlikte karşılamak amacıyla, risk yönetim ve sorumluluğunu taşıyan bir kişi veya kurum tarafından bir araya getirilmesi”⁵ olayıdır.

Türk hukuk lüğatinde ise sigorta şöyle tarif edilmektedir: “İki veya daha fazla kimseler arasında öyle bir hukuki münasebettir ki; onunla sigorta eden kimse, karşılıklı yardım ve büyük adetler prensipleri sayesinde, diğer bir kimsenin meşru, nakden takdir edilebilecek olan bir menfaatini temin eylemek maksadıyla, kanun veya mukavelece (akit) tayin edilen müstakbel, oluşması şüpheli ve müşahhas bir hadisenin neticelerine göre tespit edilebilecek bir meblağın verilmesini, ücret karşılığında deruhte eder (üzerine alır).” Sigorta hukukçularından Mowbray’a göre sigorta akdi, taraflardan birinin bir meblağ (prim) vermesi veya vermeyi vaat etmesi, diğer tarafın tahmin edilen tehlike oluşarak, mâlî bir zarar doğurduğu takdirde bu zararı tazmin edeceğine dair yaptığı bir vaatten ibarettir.⁶

Sigorta akdinin özelliklerini ise şöyle sıralayabiliriz:

a- Sigorta isteğe bağlı bir akittir. Karşılıklı rıza ile yapılmaktadır.⁷

b- Sigorta karşılıklı bir akittir. Sigortacı tehlikeyi üstlenmesine veya tazminat vaadine karşılık sigortalıdan prim talep eder, sigorta bir teberru akdi değildir.

c- Sigorta iki tarafa da sorumluluk yüklemektedir. Sigortalı primleri vermek, kanun ve sigorta sözleşmesinden doğan mecburi ihbar gibi, yükümlülükleri yerine getirmekle sorumludur.

d- Sigorta iyi niyet ilkesi üzerine kurulmuştur. İyi niyet ilkesinin her akitte geçerli olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak bu ilke, sigorta akdinde diğer akitlelerden daha fazla önemli bir rol oynamaktadır. Birçok durumda sigortacı, sigortalayacağı eşyayı incelemeyen, görmeden, sırf sigortalının beyanına göre sigortalamaktadır.

e- Sigorta, gararlı (içinde bilinmezlikler bulunan) akitler çeşidinden şansa bağlı bir akittir.⁸ Sigortalı ve sigortacı sözleşme esnasında ne verip ne alacağını bilememektedirler. Yani sigortacı riskin ne zaman gerçekleşeceği belli olmadığından, vaat ettiği tazminat karşılığında ne kadar prim alacağını bilememektedir. Diğer taraftan sigortalı da, verdiği primler karşılığında bir şeyler alıp alamayacağını bilememektedir.⁹

f-Sigorta kabul etme içeren bir akittir. Sigortalı sigortacının şartlarını münakaşasız kabul etmektedir. Akitte aleyhine hükümler bulunabilir, bu konuda sigortalıyı ancak kanunlar korumaktadır.

1. SİGORTANIN ÇEŞİTLERİ

Sigortacılıkta korunması gereken emeklerin durumuna göre, *sosyal ve özel* olmak üzere, ikiye ayrılmaktadır.¹⁰ Kişilerin birbirlerine yardım gayesiyle kurulan özel sigorta ise, önce *sabit primli* ve *değişken primli* olarak ikiye ayrılır. Sonra da, her iki bölümü kendi içinde konularına göre *mal, can ve mesuliyet sigortaları* olmak üzere üç gruba ayırmak mümkündür. Burada sigortaların çeşitlerine kısaca temas etmek istiyoruz.

Sosyal sigorta; belirli halk kesimlerinin sosyal güvenliklerinin tesisi amacıyla, kanunla kurulan çoğu kez zorunlu bir sigortadır. Sosyal Sigortalar Kurumu gibi.¹¹

³ İbn Âbidin bunu Resâili içinde aynı ifadelerle ele almış ve sigortanın caiz olmadığına Hanefi Mezhebindeki iki meseleyi örnek göstermiştir. Bunlar *ücretli emanetçilik* ve *yol tehlikesi* tazminatıdır. Ancak *dar’ul-harb*’te o ülkenin vatandaşıyla Müslüman arasında akit yapılırsa o zaman sigorta tazminatını *dar’ul-İslam*’da sigortacının vekilinden alabilir. Her ne suretle olursa olsun İslam ülkesinde yapılan bir sigorta sözleşmesinin sigorta bedelinin alınması caiz olmaz. Bk. İbn Abidin, *Reddû-1 Muhtar*, IV: 170-171; Ahmet Özel, “Dâr’ul- İslâm ve Dâr’ul- Harb”, *İİGYA*, I: 383-386; Ahmet Özel, “İslam hukukunda Ülke Kavramı ve Düşman Ülkelerinde Ticari ilişkiler”, *1. Uluslararası İslam Ticaret Hukukunun Günümüz Meseleleri, Kongresi*, (Konya: Kombad Yayınları, 1997), 152-177; Yaşar Karayalçın, “Sigorta Endüstrisinin Türk Ekonomisindeki Yeri”, *Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ile Düzenlenen IV. Sigorta Semineri*, (Ankara: AİDA Türk Gurubu Yayınları, 15- 16 Mayıs 1978), 36 vd.

⁴ İsa Abdud, *et- Te’min beyne’l hilli ve’t tahrir*, (Kahire: Dârul’i’tisam trs.), 9.

⁵ Ahmet Cenk Dikmen, *Hayat Sigortası Şirketlerinin Örgüt Yapılarının İncelenmesi ve Bir Örnek Olay*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1991), 7-8.

⁶ Reşat Atabek, *Sigorta Hukuku*, (İstanbul: Duygu Matbaası, 1950), 2.

⁷ Ekrem Edgü, *Sigortalar Hukuku*, (Ankara: 1966), 38.

⁸ Alâeddin Fırat, *Türk Özel Sigortacılığı*, (İstanbul: 1962), 3.

⁹ Rayegan Kender, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, (İstanbul: 1990), 124.

¹⁰ Özdemir Akmut, *Hayat Sigortası*, (Ankara: Sevinç Yayınevi, 1980), 8.

¹¹ Sosyal sigortaların elde ettiği sigorta bedeli ile ödenen primler arasında bir bağlantı kurulabilirse de bu bağlantı çok zayıftır. Aynı vergilerle devletin sağladığı hizmetlerden yararlanma arasındaki ilişkiye benzeyen bu durum primlerin vergi karakterini kuvvetlendirmektedir. Buna rağmen sigorta bedeli sağlayabilmek için prim ödemek şart olduğu halde, devlet hizmetlerinden yararlanmak için vergi ödeme şartı yoktur. Sonuç olarak primler vergi olmadığı gibi fiyatta değildir. Kendine ait özellikleri olan bir

Özel sigorta; şahısların kendilerine ait kazanımlarının, farklı tehlikeler karşısında güvenli hale getirilmesi için, oluşturdukları riziko teminatıdır.¹² Geride belirtildiği üzere sigortalar, diğer yünden primleri ve konuları açısından olmak üzere iki kısımda incelenir. Primleri açısından da özel sigortalar sabit ve değişken primli olmak üzere ikiye ayrılır. Sabit primli sigorta; belirli bir prim karşılığında yapılan sigorta sözleşmesine *sabit primli sigorta* denir. Sigorta sözleşmesinde, taraflar arasında sigortadan hariç bir hukuksal bağ bulunmamaktadır.¹³ Mevcut ticarî sigortaları buna örnek verebiliriz.

Değişken primli sigorta; farklı kişilerin birleşerek, aralarından herhangi birinin uğrayacağı her çeşit tehlikeden doğan hasarları tazmin etmeyi taahhüt etmelerine *karşılıklı sigorta* denir. Bu çeşit sigortalarda her ortak hem sigortacı hem de sigortalıdır.¹⁴ Bu sigortada primlerin miktarı daima değişiklik göstermektedir. Belirli bir zaman içinde gerçekleşme olasılığı olan tehlikeler meydana geldiği takdirde, tahsil edilmiş bulunan sigorta primleri iade edilmektedir. Buna karşılık belirli bir zaman içerisinde tahminlerin üzerinde zarar meydana gelirse, bu takdirde ortakların ödedikleri prim miktarı artırılabilmektedir.¹⁵ Günümüzde Avrupa ve Amerika'da karşılıklı sigortalar teşvik edilmeye başlamışken, ülkemizde yapılan çalışmalarda sigortanın bu çeşidine hiç yer verilmediği veya birkaç cümle ile geçildiğini üzüntü ile belirtmek isteriz.¹⁶

Özel sigortaların konuları çok farklılık göstermektedir. Ancak konularına göre özel sigortaları üç grupta toplamak mümkündür. Konusu eşya olan sigortaya *mal sigortası* denir. Sigortacının sorumluluğu bir malın bozulmasına, kısmen veya tamamen zarar görmesine bağlıdır. Bu eşya menkul veya gayrimenkul olabilir. Mal sigortası sözleşmesi yalnız bir tazminat sözleşmesidir. Burada sigortalı servet ve kazanç elde edebilecek bir durumda değildir.¹⁷ Yani zarar durumlarında yalnızca sigortalının zararı karşılanır. Fazladan bir ödeme söz konusu değildir. Malı korumayı amaçlayan sigortalar da kendi arasında zirai tehlike sigortası, nakliyat, yangın ve mühendislik sigortası şeklinde kısımlara ayrılmaktadır. Konusu şahısların sağlığı olan sigortaya *hayat sigortası* denir. Bu çeşit sigortalarda sigortacının sorumluluğu bir kişinin hastalığına, yaralanmasına veya ölümüne bağlıdır.

Hayat sigortasında tazminat için bir sınır yoktur. Sigortalı istediği bedelle hayatını sigorta edebilmektedir. Çünkü şahısların hayatlarına bir kıymet takdiri mümkün gözükmemektedir. Sigortacı da bu sigorta bedeli üzerinde herhangi bir değişiklik yapma yetkisine sahip değildir. Yine mal sigortalılarından farklı olarak, bir kimse farklı meblağlarla hayatını değişik sigorta şirketlerine sigorta ettirebilir ve sigorta şirketleri de, tespit olunan meblağ üzerinden tazminat ödemeye mecburdur.¹⁸ Mal sigortalılarında ise, malını birden fazla sigorta şirketine sigortalayan kişi malının hasarı anında, ancak hasar miktarı kadar ücret alabilmektedir. Bu ücret sigortalar arasında paylaşılarak ödenecektir. Yoksa her bir şirketten hasar miktarı kadar tazminatı ayrı ayrı alması mümkün değildir.

Konusu sorumluluk olan sigortaya *mesuliyet sigortası* denir. Bu sigortalarda kişi sorumluluğunu sigortalamaktadır. Sözü edilen sorumluluk, sözleşmeden ve kusurdan doğan her iki sorumluluğu da içine almaktadır. Ancak sigortalının fiilinden doğan suç mesuliyeti ile kasti hata veya hilesinden doğan sorumluluklar, suça teşvik olmasın diye bu sigortanın dışında bırakılmıştır.¹⁹ Sigortalı burada kendisinden kaynaklanan bir kusur sebebiyle başkasına zarar verirse, öncelikle zararı öder, ardından verdiği karşılık için müracaatta bulunur. Ya da böyle bir zarar verebileceğini önceden düşünerek sorumluluğunu sigortaladığı için direkt olarak sigortacıya müracaat ederek, zararı tazmin etmesini isteyebilir.²⁰

Motorlu kara nakil sigortaları dışında, diğer mâlî mesuliyet sigorta şekilleri de mevcut olup, İsviçre'de bu şekiller yaygınlaşmaktadır. Ticaret ve sanayi işletmeleri mâlî mesuliyet sigortası yaptırdığı gibi, serbest meslek sahipleri de bu sigortalara rağbet göstermektedirler. Ülkemizde yürürlüğe konulan 6085 ve 232 sayılı trafik kanunları ile motorlu kara nakil vasıtalarının mâlî mesuliyet sigortaları zorunlu hale getirilmiştir.²¹

finansman aracıdır. Bk. Turan Yazgan, *İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik*, (İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, 1992), 136; Tuncay, A. Can, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 7. Baskı (İstanbul: Beta Yayınları, 1996), 130; A. Rıza Okur-Güzel Ali, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 5. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 1996), 132;

¹² Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*, 18.

¹³ Ali Bozer, *Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, (Ankara: 1984), 3.

¹⁴ Atabek, *Sigorta Hukuku*, 10.

¹⁵ Bozer, *Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, 14.

¹⁶ Sağlam, *İslam Hukuku Açısından Hayat Sigortası*, 30.

¹⁷ A. Emrullah Gün, *Sigorta Hukuku*, (Ankara: 1947), 54.

¹⁸ Gün, *Sigorta Hukuku*, 58.

¹⁹ Hayrettin Karaman, *İslam'a Göre Banka ve Sigorta*, (İstanbul: Damla Yayınevi, 1981), 151.

²⁰ M. Zeki es-Seyyid, *Nazariyyetü't-te'min fi'l-fıkh'l-İslami*, (Kahire, 1986), 58.

²¹ Cengiz Akatlı, *İsviçre Sigortacılığına Genel Bir Bakış*, (İst. 1968), 39.

2. TARIM SİGORTASI VE TÜRKİYE'DE TARIM SİGORTALARI HAVUZU "TARSİM"

2.1. Tarım Sigortacılığının Tanımı Ve Kapsamı

Dünyada insanların, bitkilerin ve hayvanların yaşamlarını etkileyen çok çeşitli risk ve belirsizlikler bulunmaktadır. Bu faktörler; bireylerin hayatlarını ve mallarını, hayvan ve bitkilerinde yaşamlarını büyük ölçüde etkileyebilecek hasarlar oluşturmaktadır. Riskler ekonominin çeşitli kesimlerini farklı düzeylerde etkilemekte ve hasarlar da farklı boyutlarda olmaktadır. Kuşkusuz tarım sektörü için var olan tehlikelerin, diğer alanlar içinde birebir aynı şekilde var olabileceği beklenmemelidir. Bu nedenle, her sektöre yönelik olan faktörlerin olumsuz etkilerine karşı alınabilecek önlemlerin şekilleri de farklılık gösterebilmektedir.²² Tarım sektörü bütün yönleriyle ele alındığında tüm sektörleriyle birlikte çok büyük bir sektör meydana getirmektedir. Aynı zamanda, gelişen dünyada artan nüfus sonucunda yetersiz beslenme ve açlık gibi beslenme sorunlarının artış göstermesi, sağlıklı, düzgün ve sürekli bir tarımsal üretimin dolayısıyla da tarım sektörünün önemini bir kat daha artırmaktadır.²³

Tarımsal ürünlerin nitelik ve nicelikleri sadece kullanılan kaynaklara ve teknoloji düzeyine bağlı değildir. Tarımsal üretimin genellikle açık alanda yapılması nedeniyle, üretici tarafından kontrol edilemeyen iklim koşulları, hastalık ve haşereler gibi faktörler elde edilecek ürünün miktarını ve kalitesini etkilemektedir. Kısaca tarımda iklim ve toprak koşulları, sadece yetiştirilecek ürünlerin seçiminde değil, üretimin miktar ve kalitesi üzerinde de etkili olmaktadır. Tarımsal üretimde meydana gelebilecek kayıplar veya düşüşler, üretici gelirinde istikrarsızlıklara neden olmaktadır.²⁴ Tarımın dünya nüfusunun beslenmesindeki rolünü etkili bir şekilde yerine getirmesi; tarımsal üretimi tehdit eden doğal risklerin yönetimiyle doğrudan ilişkilidir. "Tarım Sigortası" olarak tanımlanan, zararın karşılanması programları çerçevesinde yürütülen çalışmalarla, tabiat olaylarının riskleri azaltılmaktadır. Tarım sigortası ile tarım işletmesindeki malları ve canları etkileyen faktörler, köylünün ve devletin sırtından kaldırılmış olmaktadır.²⁵

Tarım sigortası bitkisel ve hayvansal ürünleri çeşitli tehlikelere karşı teminat altına almakta, üretici gelirindeki dalgalanmaları önlemekte, üreticiyi üretimini artırmada teşvik etmekte, riskleri üreticiden sigorta işletmesine taşıyarak paylaşımını sağlamakta ve böylece ulusal ekonomiye hizmet etmektedir.²⁶

2.2. Tarım Sigortaları Havuzu

Türkiye'de Tarım Sigortaları Havuzu olmadan önce yaşanan felaketlerden sebep, ülkenin tarım alanındaki zararı 693 milyon TL, daha sonraki yıllarda ise 18 milyon TL olarak belirtilmiştir.²⁷ Bütün bu çalışmaların sonucunda Tarım sigortaları ile ilgili olarak 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu çıkartılmıştır. "Bu kanuna göre;

- Kanun kapsamına alınan riskler ile ilgili olarak yapılacak sigorta sözleşmelerinde standardın sağlanması, oluşacak hasarlarda tazminatın tek merkezden ödenmesi ve tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması amacına yönelik olmak üzere bir sigorta havuzu kurulmuştur.
- Bu havuza ilişkin tüm iş ve işlemler, bu havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit hisselerle ortak olacakları bir işletici şirket tarafından yürütülmektedir.
- Sigorta şirketleri poliçeleri kendi adlarına düzenlemekte, ancak riskin ve primin tamamını zorunlu olarak havuza devretmektedirler, ihtiyari olarak da havuzda oluşan riskten pay alabilme hakları vardır.
- Devlet, bu kanun kapsamında yapılacak sigorta sözleşmelerine münhasır olarak çiftçi adına sigorta primine destek sağlamaktadır. Devlet prim desteğinin miktarı her yıl ürün, risk, bölge ve işletme ölçeği itibarıyla, Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecektir".²⁸

2.3. Tarım Sigortaları Havuzunun Kuruluş Amacı Ve Görevleri

Tarım Sigortaları Kanunu ile yeni yasal düzenlemelere başlanmıştır. Bu kapsamda belirtilen havuz, Tarım Sigortaları Havuzu'dur. Havuz kelimesi sigorta literatüründe birden çok sigorta şirketinin bir araya gelerek bir konuda birlikte sigorta yapmak amacıyla güçlerini birleştirmeleri amacıyla kullanılır. Kısacası havuzlar, bir sigorta şirketinin kolaylıkla yüklenemeyeceği riskleri sigortalayabilmek amacıyla

²² Harun Tanrıvermiş, "Tarım Sigortaları", Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Yayınları, (Ankara: 1994): 1.

²³ Tanfer Dinler, "Tarımda Risk Yönetimi ve Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları", TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 5. Teknik Kongresi, (Ankara, 2000), 1117.

²⁴ Tanrıvermiş, "Tarım Sigortaları", 1.

²⁵ II. Tarım Şurası, 7. Komisyon, 2004: 54.

²⁶ Tanrıvermiş, "Tarım Sigortaları", 2.

²⁷ H. Tümtaş, Tarım Sigortaları Havuzu Modelinin Geleceği, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2007), 52.

²⁸ B. Bora, "Tarım Sigortasında Yeni Dönem: Devlet Destekli Tarım Sigortası Sistemi", Reasürör Dergisi, (2006): 6.

kurulur.²⁹ Tarım sigortaları da özellikle kontrol altına alınamayan ve olasılık hesapları kolaylıkla yapılamayan, çok uzun yılların istatistik verilerine gerek duyulan bir alandır. Bir hasar ile birçok yılın karı gidebilir. Hele günümüzdeki iklim değişiklikleri ve kontrol altına alınamayan, daha önce bu sıklıkta ve bu şiddette olmadığı için tahmin edilemeyen kasırga, tayfun, sel, heyelan ve deprem risklerindeki artışlar olayı daha da vahimleştirmektedir.³⁰ Bu yüzden bu tarz yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca kanunda, sigorta şirketlerine ağırlıklı olarak pazarlama görevi verilmiş ve sigorta şirketleri satış kanalları olarak düşünülmüştür. Havuzun ve havuz işleticisi şirketin sigortacılık yönünden denetlenmesi Hazine Müsteşarlığı tarafından, kalan bütün yetki ve denetimler ise Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca yapılmaktadır. “Havuzun gelirleri ise şu kalemlerden oluşmaktadır;

- Sigorta şirketlerinin devrettiği primler,
- Devlet tarafından sağlanan prim desteği,
- Toplanan kaynakların yatırım gelirleri,
- Alınan krediler,
- Genel bütçeden alınacak katkılar,
- Diğer gelirler,

Havuzun gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır”.³¹

2.4. Tarım Sigortaları Havuzuna Devlet Desteği

Yeni sistemde tarım sigortaları havuzuna devlet desteği *prim desteği* ve *hasar fazlası desteği* şeklindedir. Bu şekillerle devlet çiftçiyi ve tarımı korumayı amaçlamaktadır. Tarım ürünleri sigortasında devlet desteğini gerekli kılan en önemli nedenlerden birisi, risklerin ve beraberinde prim fiyatlarının genellikle yüksek olması ve özellikle küçük çiftçilerin ödeme güçlüğü içinde olmasıdır. Bu nedenle konuya hem tarımsal üretimde istikrarın sağlanması ve hem de çiftçilerin sosyal yönden desteklenmesi açısından bakıldığında, çiftçi tarafından karşılanması gereken toplam prim miktarına yapılacak devlet desteğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Sistemin rasyonelliğinin sağlanması açısından, devletin doğrudan hasarı karşılaması yerine sigorta primini ve reasüransı desteklemesinin esas alınmış olması çok önemli bir gelişmedir. Bu sayede, devlet zarar sonrasında ortaya çıkarak bütçeden yardım dağıtmak yerine, çiftçileri sigorta sistemine teşvik etmekte, kendisi de hem prim katkısı hem de teminat güvencesi sağlamaktadır. Bu desteğin miktarı, şekli ve uygulama kriterleri, bütün yönleriyle dikkate alınarak, “her yıl Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecektir. Yine prim desteğine ilişkin ödenek, her yıl bütçe kanunu ile bakanlık bütçesinde yer alacaktır. Bakanlık, sigorta şirketleri tarafından havuza aktarılacak olan prim miktarlarını çiftçi kayıtları ile karşılaştırarak prim desteğini hesaplayacak ve gecikmeksizin havuza aktaracaktır”.³² 2006 yılından bu yana devletin sağladığı prim desteği Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Yani devlet, sigorta yaptıran çiftçilerin prim ödemelerinin yarısını karşılamaktadır.

Hasar fazlası desteği hususunda da, üstlenilen riskin reasürans yoluyla dünya piyasasına dağıtılması; tarım sigortasını hem daha ucuz hale getirmesi hem de havuza katılan sigorta şirketlerini büyük zararlara karşı koruması açısından önemli bir etkidir. Sağlanacak reasürans korumasını teknik ayrıntıları havuz işletici şirket ve reasürans şirketi arasında belirlenir ve havuz yönetim kuruluna sunulmaktadır.

2.5. Havuz İşleticisi Şirket “Tarsim”

Tarım sektörünü etkileyen faktörlerin güvence altında olabilmesi amacıyla 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu çıkarılmıştır. “Bu kanuna göre:

- Sigorta sözleşmelerinde standardın sağlanması,
- Riskin en iyi koşullarda transferi için uygun ortam oluşturulması,
- Oluşacak hasarlarda tazminatın tek merkezden ödenmesi,
- Tarım sigortalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için Tarım Sigortaları Havuzu kurulmuştur. Bu havuza ilişkin tüm iş ve işlemler, havuza katılan şirketlerin eşit hisse ile ortak oldukları Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş. tarafından yürütülmektedir.”³³

2.6. Ortaklık Yapısı Ve Görevleri

Tarım sigortaları havuzunun yönetilmesine bağlı iş ve yetkiler, havuza ortak olan sigorta firmalarının eşit olarak ortak oldukları bir şirket eliyle sürdürülmektedir. Kısa adı TARSİM olan bu olan bu şirketin açık adı, Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi Anonim Şirketi’dir. Şirket başlangıçta tarım

²⁹ Ali Rıza Okur- Ali Güzel, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 5. Baskı, (İstanbul: Beta Yayınları, 1996), 39; Kenan Tunçomağ, *Sosyal Sigortalar*, 5. Baskı, (İstanbul: 1990), 34; Faruk Beşer, *Sosyal Güvenliğin Ana Konusunu Teşkil Eden Sosyal Riskler Ve İslam’daki Karşılıkları Konusunda Mukayeseli Bir Tenkit Çalışması*, (İstanbul: Nun Yayıncılık, 1995), 15-47.

³⁰ G. Ş. Uralcan, “Sigortacılık Uygulamaları”, *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları*, (Eskişehir: 2008), 99-100.

³¹ Uralcan, “Sigortacılık Uygulamaları”, 100.

³² Tümtaş, *Tarım Sigortaları Havuzu Modelinin Geleceği*, 59-60.

³³ “Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor”, (Hazine Müsteşarlığı, 2008), 17- 48, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/1.-Bolum-1st-Chapter-2008.docx>.

branşında ruhsat almış ve tarım sigortaları havuzuna üye 16 sigorta şirketi tarafından kurulmuştur. Bugün ise şirketin üye sayısı yeni sigorta şirketlerinin de katılımıyla 23'e çıkmıştır. Havuzun işleyişiyle ilgili tüm çalışmaları yürütecek olan TARSİM'in görevleri ise şunlardır: Havuz kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda havuzun işleyişiyle ilgili düzenlemeleri yürütmek.

- Hasar tespiti işlemlerini yürütmek.
- Risk paylaşımı ve reasürans uygulamalarını, programlarını hazırlamak, Havuz Kurulu'nun onayına sunmak.
- Havuz Kurulu'nca alınan kararları uygulamak.
- Sigorta şirketlerinden primleri toplamak ve hasarları ödemek.
- Çiftçilerimizi sistem hakkında aydınlatmak, bilgilendirmek, bununla ilgili tanıtım kampanyaları düzenlemek.
- Veri bankası kurmak, veri tabanı çalıştırmak, sistemle ve ülkeyle ilgili istatistikleri yaratmak ve biriktirmek.
- Havuz Kurulu'nun alacağı kararlar doğrultusunda havuzun kaynaklarını yatırıma yönlendirmek.³⁴ Türkiye'de TARSİM tarafından sunulan Devlet Destekli Tarım Sigortası ürünleri şunlardır:
  - *Bitkisel Ürün Sigortası*
  - *Sera Sigortası*
  - *Hayvan Hayat Sigortası*
  - *Kümes Hayvanları Hayat Sigortası*
  - *Su Ürünleri Sigortası*.³⁵

3. İSLAM HUKUKU AÇISINDAN TARIM SİGORTASI TARSİM

Tarım sigortasının ve genel manada sigortanın yapılan değerlendirmeleri ve diğer akitlerle olan benzerlikleri incelendiğinde yeni bir akit olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü görüldüğü üzere Tarım sigortası İslam hukukçularının kabul ettiği akitlere birebir benzememektedir. İslam hukukçularının çoğunluğu Tarım sigortasının yeni bir akit olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Tabiidir ki, bir akit yalnız yeni olduğu ve eski akitlerden birine benzemediği gerekçeleriyle haram görülemez. İslam hukukçuları, genel olarak, akitlerin yalnız bilinenlerle sınırlandırılmayacağı, çağın gereği yeni akitlerin de oluşturulabileceği görüşündedirler.³⁶ Hatta Kitap ve Sünnete aykırı olmayan her akdin mübah olduğu ve İslam'da bu sınır içerisinde akit serbestliğinin varlığı kabul edilmiştir.³⁷

Ancak, İslam fıkhiinde tanınan akitlerde bulunması gereken özelliklerin yeni akitlerde de mevcut olması şartı aranır. Yani, "*akdin adalet üzere kurulmuş olması ve batıl yolla mal yeme şekli olmaması için akitte; garar, cehalet, faiz, kumar, hata, hile, zorlama ve fasit şartların bulunmamış olması gerekmektedir*".³⁸ Burada genel olarak bir akdi batıl kılan unsurlardan garar, cehalet, kumar ve faizi, ele alarak, mevcut ticari tarım sigortası akdi ile alakasının tespiti araştırılacaktır. Tarsim mevcut ticari sigortalardan olmayıp devlet destekli sosyal sigortalardan olduğu için, ayrı bir başlıkta incelenecektir. Batıl unsurlarla tarım sigortası akdinin bir veya birkaç yönden irtibatının varlığı tespit edilmesi halinde ise, tarım sigortasının bir akdi mübah kılan örf, maslahat, zaruret gibi durumlar gerekçesi ile caiz bir akit haline gelip gelmediği araştırılacaktır. Bu görüş, bir nevi yukarıda sunulan iki farklı görüşün ortasıdır. Bu görüşe göre, sigortanın bizzat kendisi zaruret değildir. Zaruret görülmediği için de, böyle bir sözleşme üzerine kurulan sigorta sistemi de, mutlak anlamda caiz bir müessese değildir. Diğer yönden bu görüş sahipleri, sigortanın, ferdin zaruri maslahatlarına hizmet etmediği, onları koruma gibi bir vazife yapmadığı için zaruret görülemeyeceğini kabul edenlerden de ayrılmaktadır. Bu son görüş sahipleri; sigortanın fert ve toplumlarda bazı faydalar sağladığını kabul etmişlerdir. Ancak, aynı hizmeti sunan meşru yolların varlığı gerekçesiyle sigortayı zaruret görmemişlerdir. Bununla birlikte, mevcut sigortalardan istifade, yardımlaşma sigortalarının mevcut olmadığı, Beytü'l-mal'ın bulunmadığı bir ortamda, genel bir ifadeyle; meşru alternatifleri oluşturuluncaya kadar, sigortanın bir zaruret olduğunu kabul etmişlerdir. İşte bu

³⁴ B. Bora, "Tarımda Risk Yönetimi İçin Kamu-Özel İşbirliği: Türkiye Deneyimi Doğal Afet Riskleri İçin Sigorta ve Reasürans", 1. Uluslararası Sigorta Sempozyumu, (İstanbul: 2005), 329.

³⁵ B. Bora, "Devlet Destekli Tarım Sigortaları", TARSİM, (Trabzon: 23.10.2009b), 3.

³⁶ Muhammed b. İdris eş-Şafii, *el-Ümm*, (Beyrut: 1990), III: 3; Mustafa ez-Zerka, *el-Medhalü'l-fikhi'lam el-fikhu'l-İslami fi sevbihî'l-cedid*, II: 569; Abdurrezzak Senhurî, *Masâdiru'l-hak fi'l-fikhi'l-İslami*, (Beyrut ty.) III: 121; Hayreddin Karaman, "Akid" *DİA*, II: 254.

³⁷ Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, c. I: 298.

³⁸ Ebu Zekerriyya Muhyiddin b. Şeref Nevevî, *el-Mecmû şerhu'l-mühezzeb*, (Cidde ty.), IX: 310; M. Necip el-Mutiî, *Tekmile*, XIII: 388 (el-Mecmû'yu yayına hazırlamış ve 13. cildine sigorta ile ilgili bir tekmile yazmıştır); Sâdi Ebu Ceyb, *el-Kamusu'l-fikhi lugaten ve istilâhen* (Dimeşk: 1988), 271; Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, II: 296; İbn Rüşd, *Bidayetü'l-müctehid ve Nihayetü'l-Muktesid*, (Daru'l-kutubu'l-İslâmî, 1983), II: 176, 204; Muhammed b. Abdülbaki ez-Zürkanî, *Şerhu'z-Zurkânî alâ Muvatta-i İmam Malik*, (Beyrut: 1990), III: 298; Vehbe Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, terc. Komisyon, (İstanbul: 1991), V: 299.

ortamda, meşru şekli ortaya konuluncaya kadar, tehlikelerin zararından korunmak için ticari sigortaları caiz görmüşlerdir.³⁹

Nizamü't-te'min adıyla sigorta hakkında bir araştırması bulunan Faysal Mevlevi; alternatifleri oluşturuluncaya kadar mevcut sigortalara ilişki hakkında; devletin mecbur kıldığı çeşitleri meşru bir zaruret hali görmektedir. Mecburiyet olmamasına rağmen, Müslümanın kendisine gelebilecek zararı taşıyacak gücü olmadığında da sigortalanmanın caiz olduğunu belirtir. Zaruretin sigortanın caiz görülmesini de yalnız mal ve mesuliyet şekilleri ile sınırlandırmış hayat sigortalarının zaruret görülmeceğini belirtmiştir.⁴⁰ Müslüman Gençler Cemiyetinin Genel Sekreterlerinden Prof. Dr. Ahmet eş Şerbâsî; mevcut sigortalardan derhal kurtulmak mümkün olmadığında, zaruret hali görülerek geçici olarak caiz görülebileceğini ifade etmiş, ancak bundan kurtulmak için çalışmanın farz olduğunu belirtmiştir.⁴¹ 1972 yılında "Nedvetü't-teşrî'l-İslami" adı altında Libya Üniversitesi'nde toplanan İslam hukuku bilginlerinin sigorta akitleri ve hükmü tartışmasının sonunda aldıkları şu karar da aynı doğrultudadır: "Kaza sigortaları ve benzerlerine ihtiyaç dolayısı ile şer'î alternatifi oluşuncaya kadar ruhsat verilmesine karar verilmiştir".⁴²

Günümüz hukukçularından Hayreddin Karaman da zaruret dolayısı ile haramla iştil edilmiş bilineni ile birlikte, mevcut sigortalara muamele edilmesinin caiz görülebileceğini, hatta azı vererek çoğun korunması düşüncesi ile geçiş döneminde bu hususun teşvik bile edilebileceğini savunmaktadır. Ancak alternatifini bir an önce oluşturmanın Müslümanların görevleri olduğunu da vurgulamaktadır.⁴³ Konuyu özetleyecek olursak ticari sigortaların hükmü hususunda, âlimler değişik görüşler beyan etmişlerdir. İslam bilginlerinin çoğunluğu mevcut ticari sigortaların, garar ve cehalet içerdiği, en azından kumar şüphesi bulunduğu, faiz ile fasit şartlar içerdiği ve bunlarla birlikte şer'i bir zaruret olmadığı, mürsel maslahat kapsamına girmediği ve sahih bir genel örf de görülemeyeceği gerekçesiyle, caiz olmadığı görüşüne varmışlardır. Sayıları sınırlı bir kısım âlim ise, mevcut sigortalarda bulunan haram unsurların, akdın özüyle ilgili olmadığı, fihhın tanıdığı meşru akitlerle irtibatlandırılabilirliği ve diğer yönden, sigortanın çağın zarureti olduğu, mürsel maslahat sayılması gerektiği ve genel bir örf haline geldiği gerekçesiyle, bütün çeşitleriyle sigortaların caiz olduğunu ifade etmişlerdir. Üçüncü bir grup âlim ise; ticari sigortanın bazı çeşitlerinin caiz olduğu, bazılarının da caiz olmadığı görüşünde bulunmuşlardır. İslam Hukuku açısından yapılan incelemeler sonucunda İslam hukukçularının çoğunluğunun görüşünün daha isabetli olduğu görülmektedir. Çünkü tarafların delillerini incelediğimizde ticari sigortaların ve dolayısıyla ticari tarım sigortasının İslam hukuk ilkelerine aykırı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Özellikle de İslam hukuk ilkelerine bağlı kalmaya çalışan yardımlaşma sigortalarının kurulduğu ve gelişmeye başladığı bu yıllarda bu tür alternatifler varken, İslam hukuk ilkelerine aykırı bir ticari sigortayı savunmak doğru gözükmemektedir. Dikkat edildiği üzere birçok hukukçu ticari sigortayı savunurken, alternatifinin olmamasını ve zaruret olmasını delil olarak göstermişlerdir. Bugün ise alternatif yardımlaşma sigortaları mevcut olduğundan ve bunlar her geçen gün gelişmeye çalıştığından dolayı, artık ticari sigortaları savunacak bir delil kalmamaktadır. Bu yüzden bütün Müslümanlara düşen İslam hukuk ilkelerine uygun sigortaları tercih edip, gelişmeleri için desteklemeleridir. Müslümanlar kendi kurumlarını kurdukları zaman zaten birçok sorunda kendiliğinden çözülmüş olacaktır. Çünkü günümüzde yaşadığımız birçok sorun, Müslümanların kendi kurumlarını kuramamalarından kaynaklanmaktadır.

Ayrıca tarım sigortalarını diğer sigorta çeşitlerinden ayıran bir özellikte taşıdığı risklerin çokluğudur. Bu yüzden genellikle ülkelerde mevcut sigorta şirketleri tarım sigortası yapmamaktadır. Risk büyük olduğundan ve zarar etme olasılığı yüksek olduğundan sigorta şirketleri tarım sigortalarına girmekten çekinmektedir. Tarım sigortası yapan şirketlerde bu büyük risklerden dolayı çok yüksek fiyatlarda prim talep etmektedirler. Bu sebeplerle tarım sigortacılığı diğer özel sigortacılık çeşitlerine göre daha geride kalmaktadır. Bundan dolayı da ülkelerde devletler tarımı korumak için, ya tarım zararlarını devlet olarak karşılamaktadır, ya da tarım sigortaları kurup çiftçilere prim desteğinde bulunmaktadırlar. Türkiye'de de eskiden tarım zararlarını, devlet bütçeden yaptığı yardımlarla karşılamaya çalışırken bugün devlet, gözetiminde kurduğu sigortalar havuzu ile çiftçilere prim desteği sağlayarak tarıma katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle de bu tür tarım sigortaları devlet desteği ile birlikte ticari tarım sigortaları olmaktan çıkıp, yardım amaçlı devlet tarafından kurulan sosyal sigortalar kapsamını girmektedir. Bilindiği üzere ülkemizde devlet, tarımı ve çiftçiyi desteklemek üzere tarım sigortaları havuzunu kurmuştur. Bu sigorta çeşidini mevcut ticari sigortalardan ayıran özellik ise, devlet destekli sosyal sigortalardan olmasıdır. Çünkü geride zikredildiği üzere İslam hukukçuları sigortayı incelerken

³⁹ Ebul Mecid Hark, *Min ecli te'mini'l İslami muasır*, (Mısır: Dâru'l-hüdâ, 1993), 77-82.

⁴⁰ Faysal Mevlevi, *Nizamü't-te'min*, 138-139.

⁴¹ Hayrettin Karaman, *İslam'a Göre Banka ve Sigorta*, (İstanbul: Damla Yayınevi, 1981), 159.

⁴² A. Abduh, *et-Te'mini'l-İslami*, 198.

⁴³ Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, I: 330-354.

sigortaları ticari sigortalar, yardımlaşma sigortaları ve sosyal sigortalar olmak üzere üç kısma ayırmışlardır.

İslam hukukçularının çoğunluğu ticari sigortalara İslam hukuku açısından olumsuz bakarken, yardımlaşma sigortalarına ve sosyal sigortalara olumlu bakmışlardır. Buna sebep olarak da ticari sigortalardaki ticaret yani kar elde etme fikrini göstermişlerdir. Çünkü İslam hukukuna göre, bedelli yani karşılıklı ticari amacı olan akitlerde garar, cehalet ve bedeller arasındaki fark, akdin sıhhati açısından etkilidir. Ancak ticarî olmayan ve yardımlaşma amacı olan akitlerde garar, cehalet ve bedeller arasındaki fark etkili olmamaktadır. İslam hukukçuları yardımlaşma sigortasında; ticari amaçlar doğrultusunda hareket edilmeyip kazalar ve tehlikeler karşısında, insanlar arasındaki yardımlaşmayı sağlamak için gayret edildiğinden caiz görülmüştür. Sosyal sigortalarda ise durum biraz daha farklıdır. İslam hukukçuları sosyal sigortalarda yardımlaşma amacı olduğundan ve genelde sosyal sigortalar zorunlu olduğundan sosyal sigortaları caiz görmüşlerdir. Ancak bazı İslam hukukçuları sosyal sigortaları yardımlaşma amacı olduğundan dolayı caiz görürken, bazı hukukçular da sosyal sigortaların zorunlu olmasından ve insanların başka çareleri olmamasından dolayı yani sosyal sigortaların zaruret olmasından dolayı sosyal sigortaları caiz görmüşlerdir.

Türkiye'deki devlet destekli tarım sigortalarının yani Tarsim'in durumu ise biraz daha farklıdır. Çünkü genelde sosyal sigortalarda olduğu üzere zorunlu değildir. Ayrıca tamamen devlet tarafından organize edilmeyip, devlet ve özel sektör iş birliğiyle yönetilmektedir. Primler özel şirketler tarafından toplanıp tarım sigortaları havuzuna aktarılmaktadır. Poliçeleri de şirketler oluşturmaktadır. Devlet ise bunların gözetimini sağlamaktadır. Ayrıca primlerin yarısı, tarıma destek olması çiftçilerin zorlanmadan sigorta yapabilmeleri için, devlet tarafından karşılanmaktadır. Devlet toplanan primlerin zararları karşılayamaması durumlarında da, bu havuza maddi olarak destekçi olmaktadır. Yukarıda ki bölümlerde anlatıldığı üzere sigorta şirketleri, tarım sigortasında riskler çok olduğu için tarım sigortasına yaklaşmamakta ya da çok yüksek primler karşılığında tarım sigortası yapmaktadır. Devlette bu havuz sistemini kurarak, sigorta şirketlerinin üstlenmeye çekindikleri riskleri üstlenmektedir. Ayrıca çiftçilerin de zorlanmadan sigorta yapabilmeleri için, çiftçilere prim desteği sağlamaktadır.

Çiftçiler tarım sigortasına yani Tarsim'e katılmakta serbesttirler. Yani herhangi bir zorunluluk yoktur. Yalnız devlet çiftçileri bu konuda teşvik etmekte ve tarım sigortası yaptırmayanlara afet ve olası risk durumlarında yardım yapmamaktadır. Tarım sigortası uygulaması başlamadan önce afet ve risk durumlarında devlet, çiftçilerin zararlarını karşılamaktaydı. Ama tabi ki bu yardımlar yeterli miktarda ve zamanında olmayabiliyordu. Bu yüzden devlet bu Tarsim uygulamasına geçerek, hem yardımların zamanında ulaşmasını, hem de tarım zararlarının devletin bütçesine çok fazla yük getirmesini engellemeyi başarmayı hedeflemiş oldu. Tarım sigortaları havuzunun yani Tarsim'in İslam hukuku açısından durumunu tespit edebilmek için İslam hukuk ilkelerine göre incelenmesi gerekmektedir. Çünkü geride geçtiği üzere tarım sigortaları eski akitlere benzememektedir. Bu tarım sigortası akitleri yeni bir akit çeşidi olduğundan dolayı, İslam hukuk ilkelerine göre incelenip hükmü üzerinde durulacaktır. Bu bölümde, genel olarak bir akdi batıl kılan unsurlardan garar, cehalet, kumar ve faizi ele alarak, tarım sigortaları havuzu Tarsim uygulaması ile alakasının tespiti araştırılacaktır.

3.1. Tarım Sigortası Tarsim'in İslam Hukuk İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıda geçtiği üzere garar, cehalet, faiz, kumar bir akdi batıl kılan unsurlardandır. İslam hukuk ilkelerine aykırı bu gibi unsurlar barındırması akitleri batıl kılan sebeplerdendir. Bu yüzden bir akdin sıhhat durumunun anlaşılması için İslam hukuk ilkelerine göre araştırılması gerekmektedir. İslam hukuku bakımından bir akdin sıhhat durumunu etkileyen unsurlardan biri de faiz içermesidir. "*Faiz, ivazlı (karşılıklı) bir akitte, karşılıksız kalan bedel olarak tanımlanmaktadır*".⁴⁴ Tarsim gibi sosyal sigortalar ise bir teberru yani bağışlama akdi olmaktadır. Dolayısıyla, faizin gerçekleşeceği bir durum söz konusu değildir. Kar amaçlı kurulan sigortalarda ise akit, kar amacı taşıdığından, prim ve tazminat arasındaki fark, faiz sayılmıştır.

Nitekim Mekke'de 1978 yılında gerçekleştirilen İslam Fıkhı toplantısında, "*icmâ ile sosyal sigortaların caiz olduğuna karar verilmiştir. Kararlar arasında, bu akdin fazlalık ve gecikme faizinden uzak olduğu belirtilmiştir*".⁴⁵ "*Ayrıca, bu sigortalar akile sistemine benzetilerek, sosyal sigortalarda, üyenin verdiği kadar fazla almış olmasının faiz telakki edilemeyeceği belirtilmiştir*".⁴⁶ Yalnız akdin içerisindeki fazlalıklar, akitte yardımlaşma amacından dolayı caiz görülürken, toplanan primlerin faizle çalıştırılması ise caiz görülmemiştir. Tarsim'de ise bu konudaki kanunda, toplanan primlerin nasıl çalıştırılacağına dair bir emir bulunmadığından dolayı bir kesinlik yoktur. Yani primler faizle çalıştırılabileceği gibi faizsiz bir şekilde de çalıştırılabilir. Genelde de sigorta kurumlarında, faizli yatırımlarda kar oranı daha yüksek olduğundan faizli yatırımlar tercih edilmektedir. Tarsim'de ise yatırımların nasıl değerlendirildiği konusunda net bir açıklama yapılmamaktadır. Şayet yatırımlarda faizli olanlar tercih ediliyorsa o zaman

⁴⁴ Halebi İbrahim, *Mültekâ el-ebhur*, thk. Vehbi Süleyman, (Beyrut: 1988), II:37.

⁴⁵ A. Abduh, *et-Te' minü'l-İslami*, 199.

⁴⁶ Faysal Mevlevi, *Nizâmü't-te'min*, 176.

bu faizin caiz görülmesi mümkün değildir. İslam hukukçuları da faizli yatırımları caiz görmemektedir. Bu işlem İslam hukuku açısından da kabul edilmemektedir. İslam hukukçularının çoğunluğu, yatırımların faizle işletilmesinin sigorta akdine zarar vereceğini ve akdi ifsat edeceğini savunurken, bazı İslam hukukçuları ise bunun sigorta akdine zarar vermeyeceğini savunmuşlardır. Bu faizli yatırımın sigorta işletmecisini ilgilendirdiğini ve dolayısıyla sorumluluğun kendisinde olduğunu belirtmişlerdir. Sigortalının ise bu durumda bir sorumluluğunun bulunmadığını ve sigorta akdinin bu faizden etkilenmeyeceğini söylemişlerdir. Ancak dikkat edildiği takdirde çoğunluğun görüşünün daha isabetli olduğu görülmektedir. Çünkü İslam hukukunda faiz yasaklanırken faize götüren ve faize sebep olan şeylerde yasaklanmıştır. Bir Müslüman faize bulaşmadığı gibi faizli bir işlemede vesile olmamalıdır. Çünkü İslam hukukunda harama sebep olan unsurlarda yasaklanmıştır.

Sosyal sigortalardaki faizli yatırımlara ise, İslam hukukçuları sosyal sigortaların zorunlu olmasından yola çıkarak sorumluluğun devlette olduğunu, bu konuda vatandaşın yapacağı bir şey olmadığını beyan etmişlerdir. Ancak Tarsim diğer sosyal sigortalar gibi zorunlu olmadığından durum biraz daha farklı olmaktadır. Burada vatandaş da tercih hakkı kalmaktadır. Ancak vatandaş kendisini Tarsim'den önceki uygulamalarda, afet durumlarındaki yardımın kaldırılması sebebiyle kısmen zorunlu hissetmektedir. Çünkü devlet Tarsim'e sigorta yaptırmayanları, daha önceden yaptığı afet yardımlarını yapmayarak kısmen zorunlu kılmaktadır. Bu sebepler dolayısıyla Tarsim'de yardımlaşma amacı ön planda olduğundan prim ve tazminat arasındaki farklar faiz olarak görülmezken, Tarsim'in faiz unsurlarından uzak kalabilmesi için yatırımlara dikkat edilmesi ve faiz içeren yatırımlardan sakınılması gerekmektedir.

İslam hukuku kaynaklarında belirtildiği üzere, hibe, kefalet, teberru gibi bedelli olmayan yardımlaşma amaçlı akitlerde, ekserî âlimlere göre gararın bir etkisi bulunmamaktadır.⁴⁷ *“Bedelli, fakat karşılığı maldan başka bir şey olan akitlerde gararın etkisi ise ihtilafıdır. Dikkate alınan unsura göre hüküm değişmektedir. Bunun için İmam Mâlik (ö.176/795), bu türlü akitlerde, orta yolu tutmuş ve az gararın caiz, çoğunun ise caiz olmadığını söylemiştir”*.⁴⁸ Devlet destekli tarım sigortası olan Tarsim ise, *“en dar ifade ile mal dışı bir bedelli akitir. Mal karşılıklı bir akit olmadığı için, bir takım bilinmezlikler burada affedilmiştir. Bilindiği gibi; bu sigortanın asıl amacı yardımlaşmadır. Yardımlaşmaya katkıda bulunanın verdiğini aynı şekilde alamama veya daha fazla alma ihtimalinin bulunması, garar görülmemelidir. Zira burada amaç karşılık alabilmek değildir. Karşılık beklemeden, teberru niyeti ile yardımlaşmaya iştirak eden kişinin, verdiğine bir karşılık alamaması bir tehlike değildir”*.⁴⁹ *“Teberru akitlerinde gararın etkisinin olmadığı hususunda, konumuzla çok yakından ilgili şu örnek kaynaklarda mevcuttur. Ömür boyu kendisine bakmak şartı ile evini birine hibe edenin, hibesi ve şartı, bir bilinmezlik içermesine rağmen sahih kabul edilir”*.⁵⁰ Sosyal hukukta, bir akdin kumar olabilmesi için en azından taraflardan birinde kumar kastının bulunması gerekmektedir.⁵¹ Bu sebeple devlet destekli tarım sigortasında ve ticari sigortalarda, bu durum söz konusu olmamaktadır. İslam hukukunda ise, kumar tanımı kapsamlı yapıldığından bazı gararlı akitlerin bile bu şekilde değerlendirildiği olmuştur. Bu durumda; *“devlet destekli tarım sigortasına bakıldığında kumar unsurunun olmadığı görülmektedir. Zira kumar, gararın olduğu yerde mevcut olmaktadır. Garar unsuru da, mal karşılıklı akitlerde, yani alış verişi gibi ticari akitlerde cari olabilmektedir veya bu akitlere tesir etmektedir. Bunun yanında, teberru ve yardımlaşma akitlerinde ise, gararın aranması doğru değildir. Öyle ise, denebilir ki, garar bir akdin kumar sayılabilmesi için gerek şarttır, yeter şart değildir. Yani akdin kumar akdi olması için, gararın yanında, akdin ticari bir akit olma özelliği de aranmaktadır. Bu iki unsur, yardımlaşma sigortalarda birleşmediğine göre, bu sigorta bir kumar akdi değildir. Tekrar ifade edelim ki, bu sigorta, kendi şahsına özel bir teberrudur. Burada, sigortaya katılanın yardıma muhtaç olduğunda, verdiğinden fazla alacak olması ihtimali, kumar şeklinde değerlendirilmemelidir”*.⁵²

Bütün bu değerlendirmeler sonucunda, devlet destekli tarım sigortası olan Tarsim'in ticari bir amacı olmayıp, tarımla uğraşan insanları koruma amaçlı olduğundan dolayı İslam hukuk ilkelerine göre yasak olan garar, cehalet, faiz ve kumar gibi unsurları birebir içermediği söylenebilir. Ancak yatırımların değerlendirilmesi konusunda, faiz açısından biraz daha dikkatli olunması gerektiği de akdin sıhhati açısından önem arz etmektedir.

3.2. Tarım Sigortası Tarsim Hakkında İslam Hukukçularının Görüşleri

*“25-29 Eylül 1996 tarihinde Konya'da gerçekleştirilen I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi'nde, Sosyal sigortaların caiz olduğu kabul edilmiştir.”*⁵³ Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, sigorta konusunda iki karar almıştır. Bunlardan 17.09.1997 tarih ve 174 sayılı kararında, zorunlu sigortaların zaruret sebebiyle caiz olduğu, zorunlu olmayanların ise helal olmadığını kabul etmiştir.

⁴⁷ Zuhayli, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, V: 303.

⁴⁸ Abdurrezzak Senhurî, *Mesâdiru'l-hak fi'l-fikih'l-İslâmî*, (Beyrut ts.), III: 45.

⁴⁹ A. Abduh, *et-Te'minu l-İslami*, 199.

⁵⁰ Bilmen, *Kamus*, IV: 241.

⁵¹ Akev, *Türk Hususi Hukukunda Kumar ve Bahis*, 43-44.

⁵² Faysal Mevlevi, *Nizâmü't-te'min*, 176.

⁵³ Sonuç Bildirisi, *“Sigorta” I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi Şirket ve Yönetimi, Finans ve Borsa, Zekât, Faiz, Sigorta Tebliğler, Müzakereler, Sonuç Bildirileri*, (Konya: Kombad Yayınevi, 1997), 1062.

07.04.2005 tarih ve 64 sayılı kararında ise, genel olarak, sosyal sigortalar, karşılıklı sigortalar ve ticarî sigortaların caiz olduğu kabul edilmiştir".

Sigortayı konu edinen İslâm bilginleri, sosyal sigortaların caiz olduğunda görüş birliği etmektedirler. Devlet destekli tarım sigortası Tarsim'e bakıldığında ise, sosyal sigorta olması açısından caiz görülmektedir. Ancak hukukçulardan bazıları, sosyal sigortaları özel sigortalardan ayırırken sosyal sigortaların zorunlu olmasını göstermişlerdir. Sosyal sigortalarla özel sigortalar arasındaki farkın zorunluluk olduğunu belirtmişlerdir.⁵⁴ Zorunluluk açısından bakıldığında ise, bu sigorta çeşidinde zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla sosyal sigortalarda zorunluluğu şart koşan hukukçular tarafından devlet destekli tarım sigortası, sosyal sigortalar kapsamına girmemektedir. Ancak yardımlaşma amacı her halde daim olduğundan dolayı ticari sigortalar kapsamına da girmemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, devlet destekli tarım sigortası Tarsim'in yardımlaşma amacından dolayı İslam hukuk ilkelerine aykırı olmadığı gözükmemektedir. Yardımlaşma amacından ve devlet destekli sosyal sigortalar kapsamına girmesi açısından, İslam hukukçularının görüşlerine de ters düşmemektedir. Ancak faiz unsurundan hem yatırım açısından hem de işlemler açısından uzak durulması gerekmektedir. Yatırımların faizle işletilmesi ya da işlemlerde faiz oluşması durumunda ise sigorta akdi caiz olmamaktadır. Bazı âlimler bu tarz faiz işlemlerinin sigorta akdine zarar vermeyeceğini savunsa da, bu görüş doğru gözükmemektedir. Çünkü İslam hukuku hiçbir şekilde faize ve faiz desteğine izin vermemektedir. Bu sebeple Müslümanların ve kurumlarının her türlü faizli işlemde uzak durması gerekmektedir.

SONUÇ

Müslüman toplumlarda da İslam'ın ilk yıllarından itibaren günümüz ticari sigorta şirketlerinin sunduğu hizmetleri, sosyal güvenlik sistemleri olarak nitelendirebileceğimiz *âkile*, *zekât*, *vakıflar*, *sandıklar*, *ahîlik ve loncalar* vb. zorunlu veya gönüllü kuruluşlar tarafından; karşılığı çoğu kez Yüce Allah'tan beklenilerek karşılanıyordu. Önceleri denizlerde ticaretteki riskler için söz konusu olan sigorta, zamanla bütün ticarî alanlarda; araçların, evlerin, işyerlerinin ve tarım alanlarının risklere karşı korunmasında söz konusu olmuştur. Hatta insanların sağlığına ve insanın başına gelebilecek tehlikelere karşı da söz konusu olmaya başlamıştır. Özellikle doğal afet ve risklere daha çok maruz kalan tarım sektöründe, iyice etkisini arttırmaya başlamıştır. Çünkü diğer alanlardaki riskler daha çok bireyselken, tarımda riskler bir bölgeyi tehdit etmektedir. Tarım ürünlerinden başka bir geçim kaynağı olmayan çiftçiler ve ancak bu yetişen tarım ürünleriyle gıdalanarak hayatta kalabilen insanlık için tarımın ve tarım alanlarının korunması daha da bir önem kazanmıştır.

Son dönem İslam hukukçuları, İslam hukuk kaynaklarında açıkça zikredilmeyen ve yeni karşılaştıkları bu muamelenin İslamî hükmünü araştırmışlardır. Sigorta akdinin, İslam hukuku kaynaklarında yer alan birçok akitle alakasını tartışmışlardır. İslam hukukçularının çoğunluğu, sigortanın eski akitlerden birine tam anlamıyla benzemediği ve yeni bir akit çeşidi olduğu görüşüne varmışlardır. Az sayıdaki hukukçular ise, eski akitlerden bazıları ile sigorta akdi arasında benzerlik kurmuşlardır. Sigortanın yeni bir akit olduğu görüşünün ağırlık kazanmasıyla birlikte, bu yeni akdin özellikleri ve içeriğinin İslam hukuk kurallarına uygun olup olmadığı tartışması gündeme gelmiştir. Son yarım asırda, konu ile ilgili araştırmalar yoğunluk kazanmış ve bu konuda bilimsel toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılarda, konu ile ilgili tartışmalara kesin olarak son verecek bir karara varılmamıştır. Ancak, İslam hukukçularının konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- (Tekafül) Yardımlaşma sigortası, yardım amaçlı olduğundan ve İslam'ın maksat ve hedeflerine uygun olduğu için İslam hukuk ilkelerine aykırı bir şey içermediği müddetçe âlimlerin çoğunluğu tarafından caiz görülmüştür.

2- Sosyal sigortalar, devletin uyguladığı sosyal bir güvence olarak kabul edilmiş, bu sebeple âlimler tarafından caiz olduğu kanaatine varılmıştır. Bu kararın alınmasında, amacın kâr olmayışı, tüm topluma menfaat sağlayışı önemli rol oynamıştır.

3- Ticarî sigortaların hükmü hususunda ise, âlimler değişik görüşler belirtmişlerdir:

İslam bilginlerinin çoğunluğu mevcut ticarî sigortaların, garar ve cehalet içerdiği, en azından kumar şüphesi barındırdığı, faiz ihtiva ettiği, fasit şartlar içerdiği ve bunlarla birlikte şerî bir zaruret olmadığı, mesâlih-i mürsele kapsamına girmediği ve sahih bir umumî örf de görülemeyeceği gerekçesiyle, caiz olmadığı görüşüne varmışlardır. Bazı âlimler ise, mevcut sigortalarda bulunan haram unsurların, akdin özüyle ilgili olmadığı, fıkıhın tanıdığı meşru akitlerle alakalandırılabilmesi ve diğer yünden, sigortanın çağın zarureti olduğu, mesâlih-i mürsele sayılması gerektiği ve umumî bir örf haline geldiği gerekçesiyle, bütün çeşitleriyle sigortaların caiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Üçüncü bir grup âlim ise; ticarî sigortanın bazı çeşitlerinin caiz, bazılarının da caiz olmadığı görüşünde bulunmuşlardır. Ticarî tarım sigortaları da, ticarî sigortanın bir çeşidi olduğundan ticarî sigortayla aynı hükümdedir. Devlet destekli tarım sigortaları havuzu Tarsim'e bakıldığında ise, bir

⁵⁴ Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*, 18.

yandan yardımlaşma sigortasına bir yandan da sosyal sigortalara benzemesi açısından, İslam hukukçularının büyük çoğunluğu tarafından caiz görülmektedir. Ancak devlet ve özel sigorta kurumları tarafından işbirliği neticesinde yürütüldüğünden dolayı, bir kısım âlimler tarafından bazı yönleri sakıncalı görülmektedir. Özellikle bazı toplanan primlerin faizle işletilmesi İslam hukuku açısından sakınca içermektedir. Âlimlerin bazıları bunun bireylerin sorumluluğu kapsamında olmadığından dolayı; bireyler açısından bir sakıncası olmadığını belirtirken, bazı âlimler ise bunu sakıncalı görmüşlerdir. Ancak İslam hukukuna bakıldığında şüpheli olanlardan sakınılması tavsiye edildiğinden dolayı, sakınca bulunduğunu belirten âlimlerin görüşlerinin daha isabetli ve daha ihtiyatlı olduğu bir gerçektir. Bu yüzden bütün faizli işlemlerden kaçınılması gerekmektedir. Sigorta kurumları oluşturulurken bu konuda daha hassas olunması, İslam hukukuna daha çok uygun düşmektedir. Sonuç olarak denilebilir ki; tarım sigortası ve diğer sigorta uygulamaları kar amacı gütmeyen, İslam hukuk ilkelerine uygun olarak yürütüldüğü sürece, İslam bilginleri tarafından kabul edilmektedir. Bu şekilde İslam'ın da emrettiği yardımlaşma sağlanmış olmaktadır. Aksi halde yardımlaşma amacı olmadığından sigorta, insanların korkularını sömüren bir kurum haline dönüşmüş olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abbas, Hüsnü. *Akdü't-te'min fi'l-fıkhul-İslamî vel-kanunu'l-mukâren*. Fıkhi Meselelere Fetvalar, terc. Mahmut Osmanoglu, Ahmet Hamdi, İstanbul: 1992.
- Abduh, İsa. *et-Te'min beyne'l hilli ve't tahrir*. Kahire: Dâru'l İ'tisam, trs.
- Abduh, Abdulmuttalib. *et-Te'minü'l- İslami*. Kahire: 1988.
- Abdullah, Selâme. *el-Hatar ve't-te'mîn*. 1987.
- Abdüssettar, Ahmet Necdi. *Akdü't-te'min beyneş-şer'iatı ve'l kanun*. Basılmamış Doktora Tezi, Kahire: 1972.
- Akatlı, Cengiz. *İsviçre Sigortacılığına Genel Bir Bakış*. İstanbul: 1968.
- Akev, Sahir Talat. *Türk Hususi Hukukunda Kumar ve Bahis*. İstanbul: 1964.
- Akmut, Özdemir. *Hayat Sigortası Teori ve Türkiye'de Uygulama*. Ankara: Sevinç Yayınevi 1980.
- Ali Haydar. *Düreru'l-hükkâm şerhu mecelleti'l-ahkâm*. İstanbul: Fatih Matbaası, 1330h.
- Alper, Yusuf. *Sosyal Güvenliğin Tasarruf Eğilimlerine Tesirleri*. Basılmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.
- Arseven, Haydar. *Sigorta Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 1991.
- Atabek, Reşat. *Sigorta Hukuku*. İstanbul: Duygu Matbaası, 1950.
- Attar, Abdünnasır Tefvik. *Hükmü't-te'min beyneş-Şeriat'il İslamiyye*. Mısır: Mektebetü Nehda, trs.
- Baktır, Mustafa. *İslam Hukukunda Zaruret Hali*. Ankara trs: Akçağ Yayınları, 1981.
- Behî, Muhammed. *Nizamü't-te'min*. Kahire: 1965.
- Bilge, Necip. *Hukuk Başlangıcı*. 25.b. , Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.
- Beşer, Faruk. *İslâm'da Sosyal Güvenlik*. İstanbul: Bilge Yayınları, 2004.
- Beşer, Faruk. "İslâm Şeriatı Açısından Sigorta". I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi (ed. Mehmet Başyigit), Konya: 1997.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuki İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.
- Bozer, Ali. *Sigorta Hukuku*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara: 1984.
- Buhâri, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Cemal, Ahmet Muhammed. *Ukudu't-te'min beyne'l-İtiraz ve't-te'yid*. Mekke: 1980.
- Cevzi, İbn Kayyım Muhammed b. Ebi Bekr. *I'la'mu'l-muvakkîn an Rabbi'l-âlemin*. Beyrut: 1991.
- Ceziri, Abdurrahman. *el-Fıkh ale'l- mezahib*. ter. Hasan Ege, İstanbul trs: Bahar Yayınevi, 1991.
- Çetinoğlu, Muhterem. *Türkiye'de Sigortacılık Teknik Esasları Üzerinde İnceleme*. İstanbul: Nuru Osmaniye yayınevi, 1965.
- Dalgın, Nihat. *İslam Hukukuna Göre Sigorta*. Basılmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- Dalgın, Nihat. *İslâmın Işığında Sigortacılık*. Samsun: 2002.
- Dalgın, Nihat. *Dia*, Sigorta Mad. 37: 159-164.
- Dikmen, Ahmet Cenk. *Hayat Sigortası Şirketlerinin Örgüt Yapılarının İncelenmesi Ve Bir Örnek Olay*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
- Dilik, Sait. *Sosyal Güvenlik*. Ankara: Yeni Asya Yayınları, 1992.
- Duman, Şebnem. *Türk Sigorta Sektöründe Üretim Faaliyetleri Ve Ekonomik Kayıpları*. M.Ü.S.B.E. ,

Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul:1983.

Ebu Davud, Süleyman B. El-Eş'as Es- Sicistani. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982.

Ebul Mecid, Hark. *Min Ecli Te'mini'l İslami Muasır*. Mısır: Dâru'l-Hüdâ, 1993.

Edgü, Ekrem. *Sigortalar Hukuku*, Ankara: 1966.

Esen, B. Nuri. *Sigorta Bilgisi*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları, 1945.

Fırat, Alâeddin. *Türk Özel Sigortacılığı*. İstanbul, 1962.

Gülçür, Fazıl K. *Sigorta Tekniği Aktüerya Hesapları*. İstanbul, 1971.

Gün, A. Emrullah. *Sigorta Hukuku*. Ankara, 1947.

Güngör, Mahmut. *Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamaları Ve Devlet Destekli Tarım Sigortası*. Marmara Üniversitesi Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Hacak, Hasan. "İslâm Hukukunda Sigorta Ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi". *Müift*, Sy. 30: 2006.

Halebî, İbrahim. *Mülteka'l-Ebhur*. Thk. Vehbi Süleyman, Beyrut: 1989.

İbn Abidin. *Reddü-L Muhtar*. Kahire: 1386.

İbn Hacer, Ahmed B. Ali El-Askalani. *Fethu'l-Barî Şerhu Sahihi'l Buhârî*. Bulak: 1883 -1300 H.

İbnü'l-Kayyim, Ebu Abdullah Muhammed B. Ebi Bekr. *I'la'mu'l-Muvakkîn An Rabbi'l Âlemin*. Beyrut: 1991.

İbn Kudame, Abdullah B. Ahmed. *El- Muğnî*. Beyrut: 1992.

İbn Mâce, Ebu Abdullah B. Yezid B. Mâce. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

İbn Rüşd, Muhammed B. Ahmet. *Bidâyetü'l Müctehid Ve Nihâyetü'l Muktesid*. 1981- 1401.

İsaac, Alfred. *Sigorta İşletmesi*, Çev. Nakibe, T. Üzgören, İstanbul: 1947.

Karaman, Hayrettin. *İslam'a Göre Banka Ve Sigorta*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1981.

Karaman, Hayrettin. *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*. İstanbul: Nesil Yayınları, 1988.

Kaya, Ali. *Güncel Fikhî Konular*, Bursa: Emin Yayınları, 2013.

Kender, Rayegan. *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990.

Kurtubî, Muhammed B. Ahmed. *El-Câmi Li Ahkâmi'l-Kur'an*. Kahire: 1967.

Mevlevî, Faysal. *Nizâmü't-Te'min Ve Mevâkıf-Ş-Şerâti Minh*, Beyrut: 1988.

Molla Hüsrev, Muhammed B. Firmuz. *Dürerü'l Hükkâm Fi Şerhi Gurerü'lakhâm*. İstanbul: 1976.

Nevevî, Ebu Zekerriya Muhyiddin B. Şeref. *el-Mecmu Şerhu'l-Mühezzeb*. Cidde Ty.

Sağlam, Hadi. *İslam Hukuku Açısından Hayat Sigortası*. Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

San'anî, Muhammed B. İsmail. *Sübülü's-Selam Şerhu Bulugi'l-Meram Min Cemii Edilleti'l-Ahkâm*. Beyrut: Ty Darü'l-Ceyyid.

Senhurî, Abdurrezzak. *Masâdiru'l-Hak Fi'l-Fikhil-İslamî*. Beyrut Ty.

Serahsî, Şemsüddin Muhammed B. Ahmet. *el-Mebsut*. İstanbul: 1983.

Sevim, Uğur. *Türkiye'de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu Ve Tarsim Uygulaması*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2010.

Şafii, Muhammed B. İdris. *el-Ümm*. Beyrut: 1990.

Tanrıvermiş, Harun. "Tarım Sigortaları" *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Yayınları*, Ankara: 1994.

Tekinalp, Ünal – Çamoğlu, Ersin. *Türk Ticaret Kanunu Ve Kooperatifler Kanunu*, İstanbul: Beta Yayınları, 1995.

Ulaş, Işıl. *Uygulamalı Sigorta Hukuku*, Ankara: 2012.

Ulvan, Abdullah Nasih. *Hükmü'l islam fi't-temin*, Cidde: 1987.

Ülgener, F. Sabri. *Milli Gelir, İstihdam Ve İktisadi Büyüme*. İstanbul:1974.

Zeki, Muhammed Seyyid. *Nazariyyetü't-te'min fi'l-fikhil-islami*. Kahire: 1986.

Zerka, M. Ahmet. *Nizamü't-te'min hakikatühü ve-er-ra'yüş-şer'iyyi fihî*. Beyrut: 1984, 1404h.

Zerka, M. Ahmet. *El-medhalu'l-fikhil-âmm*, 10. Baskı, Dimeşk: Kitabu'l Fıkr, 1968.

Zuhayli, Vehbe. *El-fikhul islamiyyü ve edilletühü*, Terc. Heyet, İstanbul: 1991.

Zuhayli, Vehbe. *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*. V, Ter. Heyet, İstanbul: Feza Yayınları, 1994.

Zuhayli, Vehbe. *Et-tefsiru'l-münir fi'l-akide ve's-şeria ve'l-minhac*, Ter. Komisyon, 1. Baskı Bilimevi Yayınevi, 2003.

